

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ioviani Pontani. De Aspiratione Libri duo. Charon
Dialogus. Antonivs Dialogus. Activs Dialogus. Aegidivs
Dialogus. Asinvs Dialogus. De Sermone Libri Sex. Belli,
Qvod Ferdinandvs Senior ...**

Pontano, Giovanni Giovano

Venetiis, 1519

Ioannis Ioviani Pontani De Sermone Liber Sextvs Et Vltimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12960

LIB. V. DE SERMONE LIBER SEX-
TVS ET VLTIMVS.

Qualis esse debeat uir facetus.

Rit igitur facetus is, quem nunc instituius, in iocando suavis & hilaris. multo placido, & ad refocillandum composito. in respondendo gratis ac concinnus. uoce nec languida nec subrustica, uirili tamen & laeta. in motu urbanus, quiq; nec rursus indicet, nec nimias urbis delicias. a scurrilitate abhorrebit, uti a scorpulo. obscenitatem ad parasitos, & mimos relegabit. salibus ita utetur ac mordacibus dictis, ut nisi prouocatus ac lacessitus nec remordeat, nec reuellicet, ita tamen ut nunquam ab honesto recedat, ab eaq; animi compositione, quae ingenii hominis est propria. Fuit Antonius Panormita admodum urbanus. Thomas uero Pontanus etiam salsus. Hic cum sensisset prouocatori e dicto infixum sibi dentem, Ego mihi inquit uulnus obligabo, dum te interim petulantiae poeniteat tuae. ille uero, Quod os ipsum impure loquitur, id tutemet ne aures ipsa audiant obturato. Vterq; & sapienter, & pro dignitate, nec a faceti discessit officio. Erit igitur facetus uir sui compos, dictorumq; moderator, quiq; ubiq; consideret sermonem suum ad recreationem spectare, & quis ipse et sciat, et possit eē salsus ac mordax, in genus hoc siue diacritatis, siue aculeationis. Oratoribus reliquet, q; defensitationibus dat operā, falsiq; esse malunt quam faceti, Nam ab histrionicis, mimicisq; intemperamētis erit prorsus alienus, multo autem maxime parasiticis ab obscenitatibus & uerborum, et significationum. Erit idem multum etiā comus, cum (ut initio diximus) comitas potissimū in fabellis uersetur, suauibusq; in enarrationibus ac colloquiis, habebit peritiam multam, multam item memoriam tum eorum qui faceti sunt habiti, tum facetiarum ipsarum, quarum relationes multum habent gratiae apud audientes, quibus seruandis, delectu quoq; adhibito, mediocritatem retinebit eam, quae uirtutem hanc, de qua sermo est, constituit. Quia uero nec semper dicta ipsa responsa ue risum mouent, uerum saepenumero approbationem, eamq; non nunquam cum admiratione, iacirco idem ipse abundare debet sententijs, usq; grauioribus ac generosis, itēq; exemplis atq; historijs, uersibus itidem grauissimorum Poetarū, quos subinde in medium proferet pro natura rerum quae in sermone uer-

tantur. Quodq; dictu quidem ridiculum uideri potest, non ex terna
 rus etiam aniliu fabellarum, quæ pro loco quidem, ac tempore et gra
 ta sunt, & audientiam sibi comparant, cum etiam animos ipsos au
 ditorum siue fessos, siue exatiatos denuo inuitent, atq; ad audiendum
 alliciant. Quocirca non in circulis tantum & coronis, siue confessio
 nibus ac conuictibus, uerum etiam in concionibus, cumq; maioribus de
 rebus agitur, facetus uir id etiam præstabit, ut iucundis, ac suauibus
 siue dictis, siue sententijs, prouerbijq; , siue etiam fabellis & astantes
 ad se audiendum trahat, & urbane eos comiterq; appellatos deliniat,
 & penè dixerim, lenocinetur suauioribus fabellaru explanationibus,
 aut exemplorū adductione, quæ cum primis gratæ sint, exhilarentq;
 auditorium. Postremo autem sic habeto, faceti hominis orationem ubiq;
 multum gratiæ habere oportere, ut ne grauissimis quidē in rebus sui
 ipsius obliuiscatur, sitq; ita facetus, ut seueritatis quoq; meminerit, adeo
 autem seuerus, ut sciat laborum comitem esse debere quietem, ac ludu
 aliquem, honestum tamen, ac commendatione dignum.

Qualia facietorum dicta, responsaq; esse debeant.

Qualia uero facietorum tum dicta tum responsa esse debeant, ex ijs pau
 cis quæ subiicimus facile apparebit. Franciscus Aelius non in studijs
 modo his nostris summa cum celebritate uersatus, uerum etiam ciuili
 bus in actionibus ac negotijs, cum uideret sacerdotem excomptū admo
 dū, atq; expansiore capillo, soleisq; incedentē editoribus, tunicis quoq;
 laxioribus atq; in plurimos sinus complicatis, pallioq; inundante, con
 uersus ipse ad eos qui secum constiterant, An inquit ignoratis, quam
 ex culti essent, pensiles Semiramidis Regine hortuli. Idem cum uidi
 set Gallos milites calcamentis uti pedum, taurinarum in uestigiorum
 speciem, Vbi, inquit, horum sunt taurorum cornua? Cumq; Gallicus
 quispiā ex auditoribus et ipse quoq; facetus subdidisset, In manibus hi
 gerūt cornua, q; telum scilicet e manibus nunq; mitteret, Ibi Aelius,
 Horū igitur ueruta, halabardæq; sunt cyathi. Extat eius siue dictum,
 siue respōsum atū admodū, Fune qui ducerent, eos præ se quidē oca
 los, ponē uero uestigia mouere. Petrus Sumontius, de quo supra mētio
 nē fecimus, nā præter summā literarū cognitionē, summe et iucūdus est
 et comus, cū animaduertisset matronā et forma, et cultu præcellētē, oca
 lis in lasciuioribus, et penè amatores uorātibus, Quid, inqt, se gnes nō
 et nos ad amplexū eius cōponimus? Est et illud eiusdē maxime facetiū,
 nā uocatus ad cœnā a sacerdote, cū uinarijs proptor nusq; cōpareret,

Quid moramur inquit, quin cantemus illi mortualia? Idē cum intel-
legetur ciues non paucos occupatos in laudandis pomerijs Neapolitanis
quae a Federico Rege promouebantur, in medijs laudationibus inter-
strepitans, Ve inquit pomarijs. Quod quidem secutum est, pleriq; eni
horti vastitate acceperunt propter muros fossasq; circumductas. Actius
Syncerus, rari uir ingenij, magnæq; nobilitatis & ipse quoq; admodū
facetus, cū in conspectu Federici Regis esset inter physicos quæsto, qd
præcipue conferret oculorum perspicuitati, alijsq; fœniculi affiatum di-
cerēt, alij uiri usum, alijsq; item aliud, At ego inquit inuidiā aio. Ob-
stupuerunt hoc dicto adeo medici, ut ab auditoribus derisui haberen-
tur. Tum ipse, An non inuidia maiora, ac pleniora omnia uideri fa-
ciat? Quid autem oculis magis presentaneum, quā ut uis ipsa aspi-
ciendi maior reddatur, atq; uegetior? protulitq; statim Ouidianos il-
los uersus,

⁹ Fertilior seges est alienis semper in agris,

⁹ Vicinumq; pecus grandius uber habet.

Idem interrogatus ab amico, quid de Marini Mineruæ negotijs habe-
ret certi? respondit, quod apud forum cum uxore litigaret. Cumq;
ille, Quid malum ex te audio, cum uxore hic ut litiget, qui eam in
Brutijs multos ante annos penē uiduam reliquerit? Tū Actius rursum,
Quæ nam (malū) ignorantia ista est tua, qui nescias Marinum re-
pudiata priore, nuper uxorem duxisse podagram. Mouit repente qui
adessent omnium risum, cum pro lecto ad forū alluserit, ubi perpetua
est litium agitatio, pro uxore ad podagram, quæ illi usq; in cubili ade-
set & comes, & socia, nec quiescere eum pateretur. Poetus Fundanus,
quem audio dicere Musarum in hortulis adolescere, cum audiret fa-
miliarem hominem de pedum dolore heuulatus mittere, nec posse illos
composcere, ac auxrit ad clamores, Ecquid inquit, alij de itinere que-
runtur assiduo, laboribusq; quā plurimis, de perpetua negotiorum
inquietudine alij. Tu (pro deum atq; hominum fidem) de quiete que-
reris atq; otio? quod si tibi molestum est, exurge age, ac peregre pro-
ficiscere. Quid queris? de lepore dolor in risum conuersus est. Audio
Romanum Thamyram, Romanum dico, & patriam linguam, et disci-
plinas, artesq; Romanos referentem, audio inquam Thamyram, cū
esset ab Antonio Cicero, noto ac beneuolente homine, qui blasphemus tamē
esset, saluere iussus, illeq; blasphemus, pro Thamyra salue dixisset o'
Tumule, respondisse (cum tamen & ipse blasphemus pariter se se effinge-
ret) Et tu haue o' Cucule. Blasphemia illa salutatio fuit admodū ridicula,
multo tamen ridiculosior gestus ipse blasphemum effingens. Etenim meus

hic *Thamyras* quanquam prudentissimus, tamen solenni die celeberrima in pompa animaduersum cum esset Pontificem Maximum coniecisse in puellam oculos, quæ tenerrima esset ætatis ac formæ, mirarenturq; qui in id intenti essent, tum petulantibus Pontificis summi oculos, tum iocos puellæ mutuos. Desinite inquit obsecro mirari Papæ pupam hanc placere cupere, scit enim piper ab eo sub peplo ferri, nec ignorat Papæ pupæ penum piperi conseruando comparatum. Nescias quid facietus. Et morum suauitate, & studijs his nostris abunde notus est præstantissimis quibusq; uiris *Suardinus Bergomas*, is domi cū haberet conuiuas, iussissetq; de more exæptis dapibus bellaria afferri, tum è conuiujs aliquis, Cui bellum inquit (ad bellaria alludens) facturi sumus? Tum ipse, Vinariæ inquit cellæ, Bene habet respondit, etenim sitimus omnes. Agite pueri, tum ipse, Setinum appropere. Rursum ille, Bello ex hoc quæ spolia nobis futura? Ad ea *Suardinus*, Spolietina pueri in aciem proferte. Tertium ille, cum phaleratos commendaret pomorum canistros, Ne parcite pocallatores, ne ue Falernis abstinete. Cumq; quartum ille subdidisset, En Munera, lætitiãq; die. Tū ipse sublato manu utraq; citharcho canere cœpit.

⁂ Cecubum prelo domitum Caleno

⁂ Sit meæ lenis requies senectæ.

Hæc q; ratioe à modestissimis uiris comiter traducta est cœna. Docuit igitur *Suardinus*, qui ue ioci, quæ ue dicta factu deceant in cœna præsertim, ut quæ è iocunda & comis esse debeat, ingenuisq; conuiujs digna, non tamen hac ut in parte ferculorum ratio tradatur, sed iocorum tantum, ac factiaru. Celebrabantur à *Ferdinando Rege* *Hippolytæ* nurus, atq; *Alphonfi* filij nuptiæ, apparatu splendidissimo. Erat dies decursionis hastatæ, flagrabantq; sub sole cuncta. Conueniant autem mortales omnis generis ad spectandum, cumq; plurimū ludoru essent laudatores, uel pleriq; omnes admiratores potius, in media laudantium frequentia & plausu exclamauit *Theutonicus*, O ualeant ludi inq; nemo bibit. Nesciam an aliàs tanta in multitudine dictum ullum tanto cum risu acceptum fuerit, præsertim ex ore Germanici hoinis. *Philopæmenes* *Acheoru* dux præcipue iter *Græcos* clarus, erat diuersurus ad hospitium ueteris amici. Quo cognito iussit hospes apparari quæ necessaria essent alia, ab uxore, dum interim ipse obsonium appararet. Hæc inter *Philopæmen* solus (ut ipsa res ferebat) ad hospitium properat, quem uenientem hospitandum, ut solū, ut deformem, ut qui nihil ornatus haberet eximij, arbitratur mulier ex ministris esse aliquem, qui herum præueniret, cum esset de ad-

HA, ouipf amaxan mampulm dgi idl. esse ang. HH. iij. rorund

uentu Philopœmenis mirifice sollicita, etiam blandienter rogauit eum se uti adiutaret ad dominum comiter accipiendum. Tum Philopœmen, ut erat perhumanus, cognito mulieris errore, confestim securi accepta, & cuneo cœpit lingua findere coquendam ad cœnam. Hospes interrim domum regressus cum animaduerneret Philopœmenem findendis lignis malleo incumbere, Pro Iupiter inquit quid hoc Philopœmē? pro pudor deorum, atq; hominum quid agis dux maxime? uultumq; de dolore simul, ac pudore demisit. Ad ea Philopœmen maxima cum iucunditate, Pro deformitate inquit oris, totius corporis pœnas luo. Voluit ipse met præbere de se & risum hospiti, & sibi ipsi ridiculus esse. Res sanè festiuo, ac faceto homine digna, quæq; quo rarior, eo etiam fuerit lepidior. Alphonsus Rex quem liberalissimum ætas nostra experta est, cum homini de se bene merito de manu præsentem pecuniã tribuisset, Amabo inquit hoc age, ne thesaurarius hoc resciscat meus. Cumq; ille subdidisset, Tu ne o Rex questorem ueris? Vereor inquit, ne hac è causa de cœnis mihi altero, tantum demat. Studebat Alphonsus liberalitatem eam occultam esse, cognito deniq; accipientis ingenio, fecit se deridiculum, dum, ne illum paruifaceret, uultu uideri. Eundem in Philopœmenem cum iocaretur aliquando Titus Flaminus, deformitati corporis eius illudens, diceretq; uultu quã maxime iocoso & hilari, Quid hoc Philopœmene cum pulchras manus, crura etiam perquam pulchra habeas, quod uentrem ipse non habeas. Ad ea Philopœmen eadem cum hilaritate & uultu, Quid o Romanorum imperator exime cū egregios pedites, strenuos maxime equites habeas, quod pecuniam minime habeas? Nam & Flaminus per sepe inopia rei pecuniariæ laborabat, quemadmodū Philopœmenes exiguitate uentris, ac medijs corporis gracilitate. Facetissime etiã Themistocles aduersus filiũ, matris fauore atq; autoritate quædam expositentem, nam ad matrem eius conuersus, Græcis quidem o uxor inquit Athenienses imperitant, ipse ego Atheniensibus, ut autem mihi, tibi uero ipsi filius præscribit. Non probabat Cn. Pompeius in Tusculano ædificatam à Lucullo uillam, quod ea æstiuæ quidem in habitationi accommodatissima cum esset, hybernæ tamen parum omnino prospectum fuisset, ad quæ iucundissime magnaq; cum festiuitate Lucullus, Num tibi, inquit, Pompei quã grues, quã aconie, minus habere cordis uideor? qui nesciam pro temporibus habitationem mutare? Et illud quoq; ab eodem concinniter, ac iocose. Cum enim dispensator rei familiaris ab eo accusaretur, quod parciorem parasset cœnã, & ille respondisset, quod solus quidem cœnaturus esses, non putabã lautiore apparatus opus esse. Ibi ipse uultu quã maxime festiuo, An

ignorabas apud Lucillum ipsum coenaturum esse Lucillum? Factum admodum etiam Catonis illud, quanquam dicatate non caret. Nam maritimum cuius quispiam fundum cum uendidisset, quod esset uentri, ac luxui summum in modum deditus, hoc cognito, quod eius ingenium Catoni perspectum esset, statim inquit, Per hercule nimis miror hominem hunc, qui mare plus est pollere. Videlicet quod ille per luxum atque gulam absorpsisset, quod mare fluctibus uix allideret. Est eiusdem Catonis dictum, quamquam sapiens, tamen quod etiam facetum dicitur. Filius enim eius matre mortua cum mulierculam ad patris cubiculum sepicule itantem, toruius aliquando inspexisset, idque Catoni esset significatum, confestim alteram despexit uxorem, quod intellegens filius, patrem precabatur, ignosceret sibi, siquid per incuriam peccasset. Tum ipse, Nihil (respondit) eius modi est in causa, nisi quod tui similes patriae plures relinquere caues cupiam. Illud uero Marci Ciceronis et acutum admodum et facetum, Quidam enim cum ei dixisset, Tu ne istud otatis uirgunculam duxisti? Cras (respondit) mulier erit. Iulia Augusti filia, Marci Agrippae uxor cum intellexisset suis esse consocijs mirari quosdam quod liberi eius iam essent Agrippae similes, Desinant inquit mirari, quando ipsa nunquam nisi nauim plenam uectorum tollo. Hoc quamquam facete responsum, significatione in obscenitatis minime caret. Emerat Alabiades canem rarae magnitudinis non exiguo pretio, nec multis post diebus et caudam illi mutilari, et per urbem liberum abire iussit. Hoc uiso cum omnes res ut ineptam mirarentur ac stolidam, alij deridere Alabiadem quod fecisset, alij et ut stultum eum, animique parum omnino compositi accusare, esse enim familiaribus, atque amicis quod obiurgaret. Quo cognito Alabiades in risum uersus, At mihi inquit hoc factum pbelle, perquam opportune consultum est, Cum enim scirem Atheniensem populum assiduo de me, rebusque obloqui de meis ac maledicere, comento hoc, dum ineptam hanc materiam ridiculamque ei maledicendi trado, impudentioribus a maledictis, quibus me quotidie discerpunt, et illum auerti, et me esse liberaui. Atheniensis Anitus uir et diues, et splendidus pauperat amicis conuiuium, rogaueratque Alabiadem eorum uti numero se adiungeret, cumque recusasset, domum se Alabiades recepit, uino ibi liberalius indulgens, atque hoc factum, cum seruis profectus, atque in Aniti coenaculum irrumpens, iussit abaco ornatum dimidiatum ipsum quod a seruis rari, in quo multa esset ex auro atque argenti uascula, atque ad se impetu eodem ferri. Quod factum a conuiujs acriter cum incessetur, ibi Anitus, Qui inquit Alabiades tato cum de hoc abaco pro arbitrio ei facere ius esset, liberalissime mecum egi, quod dimidium mihi eius ite gratum reliquerit. Publius Syrus, cuius multa extant praeclearaque sententiae, interrogatus quid podager quispiam ad solem

DE SERMONE

constitutus ageret, perquam belle respondit ac per argute, A quam calfa-
 cit. Idem quoque interrogatus, quod nam ipse molestum esse otium duce-
 ret, Pedum podagricorum respondit. Delectant autem hæc tum dicta
 tum responsa, nam et lacesunt neminem, & obscenitate carent, nec in-
 digna sunt ingenio homine, siue dicendo, siue audiendo, nec in referen-
 dis fabellis non uenustant narrationem ipsam, uniuersamque explica-
 tionem. Gonnella siue fabulator facetissimus, siue ioculator maxime co-
 mus interrogatus aliquando a Nicolao Marchione Ferrariensi, quare
 nam siue artium, siue facultatum in urbe Ferraria maior esset nume-
 rus? confestim, Quis id dubitet, medicorum maiorem esse numerum?
 Tum Nicolaus, O inane hominem, & urbis huius artium, & artifi-
 cumque ignorantissimum, qui prope cum uix duo, tres uel ad summum Fer-
 raria medicos habeat siue ciues, siue externos. ad ea Gonnella, O prin-
 cipem maioribus rebus deditum, qui ob eas urbem suam, suosque ciues
 ignoret penitissime. Tum Nicolaus, Quid si hoc falsum quod ipse asseris?
 Tum Gonnella, Quid si ego uerus? Ibi siue poena, siue multa ex pacto
 ei qui uanus inuentus esset, constituta. Igitur in sequenti die sub aurora
 Gonnella pro templi astans foribus, obuoluto pelibus ore, ac gutture,
 interrogantibus qui in templum ingrediebantur, quonam morbo la-
 boraret, respondebat singulis, dentium dolore, singulis etiam remedium
 aliquod dolori præbentibus, quorum ipse & nomina conscribebat,
 & remedia. Atque hac ratione urbem perreptans, per scrutandoque reme-
 dia, singulos qui obuiam fierent, per contactus, supra trecentos homines
 medicinam dolori tradentes notauit in tabella. Quo facto regiam in-
 gressus, qua hora Nicolaus prandebat, se se obtulit inuolutis & ore,
 & ceruicibus, ingentem dolorem simulans. Nicolaus astu uiri parum
 cognito, cum intellexeret illum haud bene ualere a dentibus, Hoc sta-
 tim inquit remedium Gonnella adhibe, laudabis Nicolaum, è uestigio
 enim sanus eris. His Gonnella acceptis, domum regressus tabulam in-
 struit, remedia illa, remediorumque auctores continentem, ac primo lo-
 co Marchionem ascribit, inde alios atque alios delectu adhibito. Tertio
 die quasi sanus, atque a dolore liber, nudata gula ac ceruicibus, prin-
 cipem adit, docet quæ conquesta, & comprobata fuerint. multam
 ab illo expostulat, atque in ius illum se se adacturum minatur, atque his
 dictis tabulam Marchioni legendam exponit. Ibi Marchio primum
 inter medicos locum se se obtinere conspicatus, inde alios atque alios pri-
 mates uiros, a risu continere nequens, seque uictum confessus, pecunia
 illi ut solueretur imperauit. Princeps idem Nicolaus equi Gonnellæ
 huius caudam quo in loco stabulabatur, clanculum nouacula absin-

di iussit. Ille hoc præcepto, asellis qui eodem in stabulo nutriebantur, particulam labiorum superiorum abrasit. Delatus apud principem non excusavit factum, rogavit tantummodo damnum uti aestimaretur, ipsiusque ad conspectum deligati ducerentur, quo aestimatio ipsa æquius fieri posset. Primo itaque loco recte ducebatur Gonnellæ equus caudæ uix frustum motitans. subsequebantur aselli suo ordine illigati. Qui ut ante illius conspectum steteret, resque ipsa oculis omnium exposita est, atque animaduersa, nec princeps ipse, nec quisquam ex ijs qui aderant, fuit, quin risu diriperetur. Tu Gonnella, Nec tu princeps in solio constitutus, nec quisquam è iudicibus, quamuis grauis ac seuerus, ad hoc ipsum spectaculum tenere risum potuit, tu ne asinos, tu ne bestiolas has à risu continueris, dum equum tam ipsis familiarè decaudatum contuentur? Quo audito iteratus est risus, Gonnellaque ipse absolutus, commendatusque ut facietorum omnium princeps, suauissimarumque facietiarum artifex suauissimus. Idem tamen ipse aliquando irrisus ac delusus dicitur etiam à mulierculis, ut cum iter faciens per Umbriam, perque agrum Treuiensem animaduertisset puellulam præudentem in uia, residentemque in lapide, ac despoliato porro complicantem spolia illa in epistolæ speciem, complicataque in os ingerentem, dixissetque ac si puellam rideret, Ad quem nam o'scitula literas istas complicatas mittis? Tum illa irrisione uiri cognita, exhilarato uultu, Obsignandas eas anui respondit mitto, dextera etiam anum significans. Cumque haud multo post puellæ alteri obuiam factus eëret, quæ capellas pastum duceret, dixissetque tentabundus, En tibi o'bellula argenteolum, petroselinum mihi si denudaueris, accepit illa conditionem, atque argenteum statimque apprehensa capella annicula, caudaque eius subleuata, En inquit uide atque inspecta quod optasti holusculum. Huius tamen generis multa sunt qui arbirrentur à Gonnella ipso effecta quo ridiculum se se quacunque ratione faceret audientibus, Mariotta Antonij Rebatti mercatoris Florentini uxor, nec insulsa quidem matrona, nec parum comus uirum cum intellegeret, noctu per urbem uagari sollicitandis scortillis, intranti ei fores domesticas asstitit in summis scalis, accensa facula, nudatisque pendendis, Qua ille reinspecta, cum inclamasset, Quid o' quid Mariotta hac opus est facula? quid nudatione? Tum illa, Quo planè inspiceres, an hic tantum tibi insit, quantum satis esset? ne alibi queritando labores. Sed genera hæc siue ludendi, siue iocandi non careret turpitudine, et ingenio parum digna sunt homine, risum tamē mouent dum in circulis referuntur. Quale illud est rusticani cuiusdam, non insulsi in homuntionis, cum enim equo ferretur ad nudinas strigoso ac perlongo,

DE SERMONE

intransemq; eum in oppidum uir iocabundus sciscitaretur, quanti uen-
deret panni decē pedam, ipseq; eo dicto petiit se intellegeret, statim
ex equo descendit, sublataq; equi cauda podicem illius ostendens, In-
gredere inquit o' amice tabernam, neq; enim illiberaliter habebis,
emesq; meratu bono.

Quales igitur faceti esse debeant, qualia etiam facetorum tum dicta, tū
responsa, quæ allata sunt a nobis exempla, docere abunde possunt.
Quoniam autem ipsis è facetijs, ac ioculationibus recreatio queritur,
ac remissio a laboribus molestijsq; ne huic quoq; rei parte ex aliqua
desimus, lectio ipsa communicatioq; tum lepidorum uersuum, tum dia-
logorum plurimum quoq; conferet ad rescallandos animos, quin hi-
storiarum quoq; quæ auertant auditores (dum attente quidem audi-
untur) a curis, cogitationibusq; grauioribus. Scribendarum fabellarum
Luciano, Ioanni item Boetio an aliud fuit consilium, quam ut
lectores pariter, atq; auditores delectarent? Idem et Poggio pluri-
mus colligendis quæ urbane dicta essent, cumq; festiuitate et risu-
itaq; de ijs libros etiam fecit Latine scriptos. Vite quoq; præstantissi-
morum uirorum tum Græcis, tum Latinis ab auctoribus mandata li-
terarum monumentis continent tum salsa, tum uenusta, quæ ad rela-
xationem conferant, quæ uersata in circulis, interq; conuiuenter ha-
beant demulcere curas, et tanquam lenocinari molestijs nostris. Nā
præter ea quæ ad hilaritatem spectent ac iocum, multa ijs continen-
tur lectionibus, quæ alijs atq; alijs rationibus animos demulceant,
inducantq; eam, quam ipsi querimus relaxationem. Cuius rei pau-
cis his admonuisse satis fuerit.

Illud uero minime omittendū, quod ad relaxationē, audientiaq; retinē-
dam non parū sibi et ornatus, et adiumenti facetus uir comparabit re-
ferēdis ijs siue dictis, siue responsis, siue fabellis, quas ipse ab alijs accepe-
rit. Ac licet ea ipsa cum dicerentur essent siue salsa, et aculeata nu-
mus, siue obscena et spurca, poterit tamen referre cum modestia. quo
efficietur ut ijs ut ijs careant, qualia nunc ipsi referimus. Fuit è sena-
toribus Petri Aragoniæ Regis Queraldus quidam tum ore fædo, tum
reliquo corpore parum composito, tamen qui summa comitate esset præ-
ditus, maximisq; in negotijs exercitatus. Is missus aliquando ad Re-
gem Africæ, fuit ab illo in cœnam adhibitus, quam nostrum in mo-
rem Rex ipse apparari iussit editoribus in scannis, Afri enim in
solo super tapetis discumbunt. Coenitauerunt complures simul. Rex
qui et ipse comis esset, et iocandi studiosus, iussit clam ossa colligi

omnia, eaq; ad pedes Queraldi illo nesciente conijci. Finita igitur cœna, cum aulæ magistri iussu mensæ essent sublatae, appareretq; ossium cumulus, tum quispiam a Rege submissus, Quid hic inquit ossium uideo? lupus profecto hic cœnitauit, non homo. Tum Queraldus ad Regem conuersus, Mihi inquit o Rex cum lupis fuit in cœna negotium, quando luporum est & carnem, & ossa simul abrodere. quod comesatores isti tui fecere, Ego uero ut homo, ut conuiuia comis, carnes absumpsi, ossa in humû abieci, in canû pastum, atq; oblectamentum. Hæc igitur dictio ut mordax tum pupugit, at relatio ut iucunda nunc delectat. Idem Queraldus quo Regem delectaret, adhibitus ab illo in cibiculum, in quo constrata essent omnia serico, atque exasperatis acia purpuris, nullusq; relictus esset locus, in quo sine nota posset inspui, fieretq; illi proximus regis è famulis quispiam ore foedo, atq; impuro, è uestigio excreabundus os illius sputo impurauit, qui sublata statim uoce Regem appellauit. Hoc cognito Queraldus, Ego inquit iucundissime Rex apparatus tui nitorem admiratus, ne aliqua illum parte contaminarem, nullum cum alium præter illius os, immundû relictum locum, atq; spurcosum cernerem, in illum excreatum profundi, quasi a te ob id seruatum, quo nitor ibi tuus saluus esset. Actio quidem ipsa sordida tunc fuit, & contumeliosa, at relatio perbella. In eadem legatione quidam è Regis aula factus ei obuiam, in deformitatem eius illatus, Quid inquit Petrus Rex portenti ad nos misit? Ad ea ipse confestim, Sciebat inquit Petrus ad quem me mitteret. nã & Rex ille deformior erat. Hæc ipsa & dictio, & responsio habent in dicendo spicula, at in referendo salè ac ioculationem propter promptitudinem respondendi, ac maledicti reiectionem tantopere inexpectatam. Parasito cuiusdam apposita cum esset in mensa uulua suilla de-ridiculi gratia, tum ille sublatis pudibunda è corporis parte uestibus, nudato bacillo, illum in quadram iniecit, cumq; esset inclamatum a comessoribus, immurmurauit inquit, talis carnes culorum talem exigere. Quod quidem actu foedum, obscenum responsu, at relatu pro loco tamen, atque auditoribus non iniucundum. In hoc autem ipso iocandi genere comis est admodum, ac periucundus

A. COLOTIVS noster, tum propter insitam ei à natura per raram quandam in dicendo hilaritatem, tum propter egregiã literarũ peritiam, rerûq; multarum usum. Quo fit, ut in explicandis fabellis, in epi gramatis, Comicorumq; Poëtarũ dictis referendis ac lusibus mirifice delectet. Quibus in rebus cû primis habenda est pudoris ratio, limitesq; ipsi uerecundiæ aut parû, aut nihil prorsus transgrediendi.

DE SERMONE

Locus tamen, & tempus, & auditorum personæ non nunquam paulo licentius indulgere solent ijs qui uerba faciunt. Matrōna Mediolanensis è familia puetusta et nobili, quæq; aliquando cum amatoribus lusisset, fuerat a sacerdote sollicitata, qui è Fratrum Minorum esset orne. Ea coram sollicitanti in hanc sententiam respondisse traditur, se non posse non multum illi quidem debere, ex eo quod amaretur, ceterum ægre se illud ferre, quod ab eo eius ætatis esse iudicaretur, cum non esset, in qua quod reliquum esset, ut reliquiosum quidem, ac male olidum Fraterculorum tunicis sudore ac pædore infectis subijceretur. Quod responsum per urbem cum percrebuisset, ipsaq; a graui- bus quibusdam uiris, ac sibi perquam familiaribus interrogata, se reuerentia quadam oris rem omnem confessa esset, licentior illa, festiuatq; explicatio uisa est non solum non ademisse aliquid pudori, uerum addidisse multum comitati, atq; inter notos et amicos gratiæ. Galeatius Pandonius Ioannis Andegauensis partes secutus cum alijs non paucis in carcere, ac squalore complures annos Ferdinando a rege est habitus. ceteri in uinculis assiduo maledicere, lamentari, mœrore confici. ipse contra iocari, ridere, pædorem in delicias uerbis conuertere, nihil illo iucundius esse, deniq; eam ob rē in pugillatum descendere. Quod Ferdinando renuntiatum cum esset, liberari eum è carceribus statim iussit, liberatumq; honesto salario est prosecutus. Ille ad mortem usq; Ferdinandi sic uixit, ut quæ plurima in carcere teterrime passus esset, ea omnia inter enumerandum in risum conuerteret ac iocum. Cum igitur quæ ad facetudinem spectent, quæq; ad facetum instituendum a nobis explicata sint, reliquum est uti pauca quædam de Ironiis dicamus, ne pars hæc tanquam inculta a nobis relictaq; uideatur.

De Ironiis.

E t Aristoteles uirtutum moralium disputator solertissimus, & Græci scriptores pleriq; omnes tradunt Socratem fuisse Ironicum, quodq; dissimulatio eiusmodi a modestia proficisceretur, inde effectum est ut genus quoddam dissimulationis sit ad uirtutem referendum. Quando eius, qui ea utitur, nequaquam illud est aut consiliū aut finis, quo aut fallat ipse quidem, negetur'ue, aut lucrum inde sibi compareret, uerum ut ostentationem defugiat, tumoremq; uitet, ab insolentia uero sic recedat, ut intra modestiæ ac uerecundiæ fines potius diuersetur. De eo enim in quo quis præstat, cum demit sibi particulam, uel de se ita quidem loquitur, ut uideri nolit aut insolescere ex eo, aut non existimare tantum se profecisse,

profecisse, quantum aliorum fortasse sit iudicium, utrumque profecto modesta est, non tergiversationis, aut fraudis, qua tamen in re medium quoque retinendum est. Nam uelle id quod inest, nimum attenuare, id finitimum est inficiationi. Vehementior enim extenuatio non minus fortasse in ostentationem intendit, quam arrogantia illa insolens ac uanitatis socia. De cuius principis quia multa iam tradita sunt a nobis, reliquum est de hac ipsa Ironia quae uirtus est, et a multis Socratica est agnominata, quae necessaria uisa sunt, uti praecipiamus. Agnominauimus itaque libenter Socraticam siue dissimulationem, siue ironiam, quo notius appareat alia dissimulationis genera turpia esse, quaeque condentur digna, sicuti iam docuimus, cum in pluris eam distribuimus partes, hoc uero ipsum genus et honestum esse, et ad uirtutem referendum.

Definitio.

Quo igitur Socratica haec quae et qualis sit, magis appareat, eam sic terminabimus, quaedam ut sit mediocritas pro loco quidem, ac tempore, proque personae dignitate dissimulandi ea quae nobis insunt, et in quibus praestamus, sine ostentatione, et fraude, ac sine lucro. Nam nec Socraticus hic dissimulator pecuniae inhiat ac lucris, nec ut demittendo seque sua, altius offerat, neque ut inaniter mentiatur, aut decipiat. Eritque eleuatio ac demissio ipsa sic modesta et prudens, ut neque quod inest, prorsus inficietur, perinde ut nihil externum affingit, exornat uel sese ipsae quae sua non sunt, utque ab ingenuitate nullo modo recedat, sed in ea ipsa dissimulantia potius id praestabit, quod liberali dignum homine iudicetur. Hos igitur intra fines Socratica haec modestia uersabitur, iuraque constituet sua, nam si mediocritas est, modum necesse est, retineat ac temperationem, aliter enim aut in fraudem declinabit mendacium uel ac ueri abnegationem uoluntariam, aut in ostentationem elatam illam quidem ac superbientem, perinde ut de uestitu Laconico Aristoteles iudicat.

Ac primo quidem loco quaerendum uidetur, an aetatem omnem, ac quaecumque uitae partem deceat dissimulantia, omnem ne etiam personam siue is filius sit familias, siue pater, siue cum magistratu, siue priuata liberaque publicis a muneribus. Cuius quidem rei prudentia ipsa iudex erit, et ea ratio, quae iure suo recta agnomunatur. Senex tamen quam iuuenis adolescens uel ad retinendum modestiam quam requirimus, ut prorsus magis est idoneus, sic minus facilis ac lubricus ad in-

currendum in ostentationem, aut in deceptionem, ac fraudem, pro-
 pter longiorem uitæ usum, animumq; magis confirmatum aduersus
 inconstantia, ac leuitatem, tametsi adolescentulos non nunquam uide-
 mus optime constitutos, senes contra perq; immoderatos. Sed nescio quo
 modo in sene ironiam hanc id est eleuationem bene ante actæ uitæ,
 rerumq; gestarū minus admiramur, in iuvene uehementius. fortasse
 quod ætas hæc promptior est ad ostentationem, seq; resq; suas magnifi-
 candas. ab utroq; tamen habendus est ante oculos habitus ille Laconi-
 cus. Ac ne nostris a disciplinis discedamus, Iulius Pomponius exa-
 ctissimus ætatis nostræ Grammaticus, Romanæq; uetustatis perpen-
 sor quàm maxime diligens, nobilitatem generis ita dissimulauit, cum
 e familia esset Sanseuerinia, quæ haudquaquam exiguæ parti Luca-
 niæ imperitaret, ac Brutæ, ut neq; ipse genus fateretur, & cum illis
 quibus notum id esset, ita loqueretur, ut uideri posset nobilitatem con-
 temnere. Cognitionem uero rerū plurimarū, quæ in eo erat non me-
 diocris, ita præ se tulit, ut docens ipse, uetustosq; auctores interpre-
 tans declararet qui et quantus in docendo esset, atq; in interpretando,
 ceterum in conuentibus, familiariq; in consuetudine ac sermone mi-
 rum est quàm uerecunde nedū modeste de se aut sentiret, aut loquere-
 tur, cumq; alijs plurimum tribueret, in se ipsum maxime parcus erat.
 Contra uero Laurentius Vallensis, multæ uir doctrinæ, ingenijq; in-
 primis acuti popularibus in congressibus, ac literatorū circulis osten-
 tandæ disciplinæ iudicatus est fuisse studiosior, ne dicam parum mode-
 stus. ut is in circulis multo appareret diligentior, q̄ in libris ipsis
 quos scriptos reliquit, cumq; non pauca in Dialecticis adinuenisset
 aduersus horum temporum artis eius magistros, eo se se efferebat, pa-
 lam ut diceret, nullam esse Logicam præter Laurentianam. Albertus
 uero cognomento Magnus, qui multa posteritati phisicis in rebus in-
 genij sui reliquit monumenta, in ultima senectute cum studiosis a ui-
 ris consuleretur, respondere plerūq; est solitus, Querite Albertum in
 libris. adeo non modo non præ se ferebat tot annorum studia, lucu-
 brationesq; sed memoriæ uideri uolebat timere, cum tamen & me-
 moria optime ualeret, & obuersarentur ei ante oculos phisicæ in qui-
 sitiones etiam iuuenilium annorum. Antonius Panhormita, qui obli-
 teratam, nedum languescens in Italia Poeticam restituit in antiquā
 penè formam, cum a studiosis per sepe hominibus de pueteri, dubita-
 taq; siue Poëtæ aliqua, siue Oratoris, interrogaretur sententia, qua-
 dam etiam cum frontis hilaritudine, ac si memoriæ diffideret, Itē (re-
 spondebat) ad Iouianum, adeo etiam senex & primarius uir in Al

phonsi Regis aula, quod se p[ro]p[ri]o uero docuisset, scire se dissimulabat. Itaq; que nunc fructum colligit, dissimulatione ex ea colligit. Hæ igitur Socraticæ sunt dissimulationes, & honestæ & laudabiles, non ut ostendat, non ut lucrum inde aliquod capiant, præter honestam illam animi conscientiam in se ipsa sibi congratulant est, perfruente[m]q; bonis suis. quem tamen fructum, eumq; maxime uberem admirata posteritas ipsa reddit. Hæc est illa despiciens a sui ipsius tam liberalis, ut liberalitate ex ea, ne dicam elevatione rerum suarum tantos colligat redditus, ut centuplum inde summa etiam cum ubertate accipiat. De traherat sibi Socrates de cognitione rerum, de scientia, non ut abnegaret quod in luce expositum erat, sed ut alios inuitaret ad humanitatem, ac modestiam, neque enim uideri uolebat insolescere ob multarum rerum peritiã. Franciscus Arctinus genere nobilis, doctrina eximius, ætate prouectior, cui Romana nõ parum debet lingua, inter ipsos quos habebat doctrinæ sectatores ita se gerere est solitus, ut post iraditam institutionem, minore semper inter illos partes, quæ suæ essent, suscipere. Itaq; non solum sibi quod suum nõ esset, nullo modo arrogabat, uerum demebat de proprio et in loquendo, et in conuersando cum familiaribus. Nec uero quancunq; ad interrogationem siue iocando, siue serijs utendo hic ipse ubiq; erit ironicus, ac dissimulans. Nam nec uir fortis quocunq; in periculo, fortitudine ac robore suo utetur, illudq; obibit. Nec urbanus et comis in funere iocatur, et ad risum inuitat dictis suis astantes. Delectus sed adhibendus, rectaq; illa ratio consulenda. Franciscus Pindericus Grammaticum cum commonefaceret, cupereq; illum minus excedere erga discipulos, temperantiusq; illos uerberare, uocatum illum ad se huiusmodi aggressus est dictis. Quid hoc amabo, quod aliorum quidem Grammaticorum discipuli suis de institutoribus queri consueuerunt, ferula quod nimis seuiant, te uero ipsum incusant quod nec irasci scias, nec scuticula ferire. Itaq; dissimulanter dum loquitur, Grammatico ruborem induxit. Mater nica Christiana de me admodum puero cum esset sollicita, sciretq; me assiduum agere apud Grammaticum, primasq; ferre inter condiscipulos partes, nec laudare coram uellet, alibi his adoriebatur, Quid o fili de te audio? quod hodie superatus è ludo discesseris, in themate Latinis uerbis explicando, Alibi, At ego mellitum tibi edulium parauerã, quod sperarem te uictorem literaria è concertatione rediturum, redis uictus? Quod igitur tibi parauerã ad eum sum qui te uicit missura. His igitur atq; alijs mater gaudium dissimulabat, dum laudare puerum me, coram omnino defugit, Socraticamq; per dissimulationem hortabatur ad p[ro]di-

scendas literas. Quin etiam prudens deesse dissimulatio plurimum se-
cum fert momenti & in laudando, & in uituperando. Antonius Pa-
nhortata cum irridere uellet philosophantium e classe quempiam,
quem honoris causa haud nomino, perinde atq; admirabundus dice-
bat, Hic decimo post anno quicquid profecit, primo quidem studioru
die profecit. Horatius etiam Poeta insectandis uitijs, atq; irridendis
ineptijs magno pere est Socraticus. Quid quod Annibal eodem irri-
sionis genere lusit Antiochum Regem. cum enim Rex suas illi ostenta-
ret copias, & numero peringentes, & armis egregie instructas, per-
contanti satis ne ea aduersus Romanos essent, respondit se satis esse, ar-
bitrari, tametsi Romani admodum auari essent. Vide obsecro quam
Socratice ignauiam illius riserit. Eadem arte summis extulit Scipio-
nem laudibus. nam cum esset (ut traditum est memoria) sermo inter
eos de ducum excellentia, dixissetq; Annibal, primo sibi uideri sta-
tuendum loco Alexandrum Macedonem, secundo Pyrrhum Epiro-
tam, sibiq; assereret tertiu, intulissetq; Scipio, Quid si te non uicissem?
Tum ille, uel me respondit omnibus censerem praefendum. Itaq; per
hos quasi cuniculos, iterq; dissimulatum peruenit ad exquisitam illam
ac maxime celebrem laudem. Iulia Augusti filia, Marci Agrippae
uxor hac etiam uia paternam a se auertit reprehensionem. nam cum
animaduertisset patrem Augustum permolesto tulisse, quadam quod
in pompa ex cultiore ornatu, luxuq; indulgentiore processisset, dieq;
insequenti matronali solum more culta patri se ostendisset, ab illoq;
mirifice esset laudata, quod in eam formam ornata incederet, Tum il-
la, ut erat ad dissimulandum instructa, uerbis his hesternum luxu
deprecata est, luxusq; increpationem a se auertit ingens. Heri me ui-
ri oculis exornauit, hodie patris. Multum itaq; has ad res siue in laudem
spectent, siue in accusationem, siue in respondendo, siue in iocando ipsa
ualet dissimulatio, ratione duce et comite. Petrus Copater cuius mors
senectuti meae ingens nuper uulnus infixit, uir utiq; ad omne genus
facietiarum maxime appositus, cum praetereuntem conspicaretur ab u-
de locupletem hominem, maxime tamen attenuatum, hic inquit mul-
ta dando factus est diuitior. Idem cum uideret compluribus cum satel-
litibus incedentem militare hoiem, eundemq; purpuratum, Nimiru hic
inquit hoc cum ornatu & clietela ad aram proficiscitur a dysuenia
impetraturus, quaeq; per uim rapinamq; abstulit, templo, arisq; obla-
turus. Confederat Laudiuus compluribus cum literatis Antonianam
ad porticum, utiq; erat ingenij, literaruq; ostentator oppido quam glo-
riosus, cum recitasset uersus quosdam a se in laudem editos Bartholo-
maei Rouarella

mei Rouarellæ sacerdotis Ca. an. æ. is, Quo, inq̄t, sciatis, uersiculi hi nostri quantopere Bartholomæum delectauerint, us ipse auditis confestim de manu quidē aureolos quinquaginta mihi dinumerauit. Aderat ibi homo qui & leuitatem eius nosset, & Bartholomæi magis strictas, atq; attenuatas, quàm parcas erogationes eē. Is itaq; ore quàm maxime composito, Per Petrum inquit & Paulū adiurarem, breui Laudiuuium Pontificem Maximum futurum, cum in eum sacerdotes, auarissimum genus hominum tam sint liberales, Maeste ingenio Laudiuui uersus quàm plurimos & conde, & ede. facile hoc scribendi genere Pontificatum tibi comparaueris. Quæ potuit esse insinuatior irrisio? & inanissimi simul hominis, & inertissimi poëtæ? Atq; hæc qdē ironia agnominari Irrisoria recte potest, nā nec Socratica prorsus ē, cū aut parū, aut omnino nihil demat iminuatq; et in a mo destra non recedat. utuntur autem ea & Oratores, & Poëtæ, nō sine urbanitate. Thomas Pontanius per urbem deambulans, interrogatus a uiatore, an Cancellarius esset Perusinus? respondit, se uiatorem esse, impudentiq; interrogationi eius hac ratione illudit. Actius Syncerus cum irridere uerbosum hominem honeste uellet, conuersus ad astantes, Homo hic inquit a nuto parum abest. Quid quod hæc ipsa dissimulatio maximam quandoq; uim habet laudationis, ut cum familiaris noster Suardinus Suardus in conuentu literatissimorum hominum commendare industriam uellet, assiduitatemq; adolescentis cuiuspiam in literis, Hic inquit adolescens a Musis auersus est adeo, ut etiam notes in choreis absumat ac palestris. Contra cum uituperare hominē maxime sordidum uellet, Homo hic inquit domi habet nitelarum omnium magistrum, sordiumq; censorem. Vticensis autem Cato licet ipse in explicanda animi sui sententia apertus admodum, ac liber esset, tamen surdaster cum haberetur, se penumero ac si non audisset, quorundam dictis nihil omnino respondebat. Itaq; dissimulandi genus illud Socraticum ut ad modestiam referendum est, sic hoc ipsum Catonis ad prudentiam, sapientissimumq; uiuendi usum, ac rationē. Nec uero pauca hoc dissimulationis genere non a maledictis modo se timentur, dum tanquam non audissent, illis non respondent, uerum etiam a malefactis, dum aliter etiam quàm dictum est, se se accipisse fingunt. Adolescens quidā uocatus ad testimonium dicendum in causa furto subreptæ lanæ, sumpta occasione a luna, quæ biduo ante delinquium passa esset, dissimulauit se audisse de lana, itaq; de luna respōdit. nāq; interrogatus a iudicibus de lanæ surreptione, sublatis in cœlum oculis, Per inquit cœlum ipsum iuro iudices, perq; dei poten-

rissimū numen, q̄ oīa nutu suo ^{id est deo} nunq̄ me dedisse operā Astro-
 logiæ, neq; unq̄ me audisse qua ratione lunæ surreptio fieret, addidit
 et ijs fatua quædā dicta. Quibus uersi in risum indices, arbitratiq; ri-
 dioris illū ingenij eē, ac persecuti eū cachinnis, abire e cōspectu perim-
 de ac fatuū permiserūt. Ille igitur ratione hac a' dicendo testimonio
 liber euasit. Prætor Neapolitanus p̄ urbē summiserat satellites, Focil-
 lū quædā qui caperent furti suspectū. ij percontati de eo cū essent Er-
 ricum Pudericum equitem Neapolitanum, isq; illum sciret proxima
 delituisse in taberna, At inquit Facellam scitote domum illam quæ est
 ante oculos paulo ante ingressum, est enim Neapoli Facellarum fami-
 lia peruetusta & nobilis, dumq; illi monstratam ingrediuntur do-
 mū, interim facultas, data est Focillo prætoris satellites euadendi. Itaq;
 dum se fingit Erricus pro Facillo Facellam audisse, fugæ illius consu-
 luit. Constans etiam fama est, diuum Franciscum, dum inter homines
 ageret, lepuscū canes fugitantem, quo saluum faceret, delatum illū
 metu ad pedes eius cepisse, atq; intra tunicæ sinistram manicam, quæ
 laxior esset, immissum abscondisse, cumq; uenatores facti obuiam per-
 contarentur, qua lepus transisset, dextera leuam designans. Scitote re-
 spondit uiri, hac illum minime transisse. Igitur uir sanctissimus dissi-
 mulatione ea usus est, quo a' canum dentibus lepuscū liberaret,
 quem postea eductum e manica abire liberum permisit. Quod &
 si fortasse in exemplum fictum est, tamen & similia quandoq; acci-
 disse in rebus hominum, palam est. Et hæ quidem dissimulationes li-
 cet factæ magis cōstent quā dicto, tamen a' dicto ut male accepto ini-
 tum ducunt, & causam.

minino autem rerum publicarum moderatores, quiq; populis præfunt
 ac nationibus, animaduertere, uel perpendere potius examinatissime
 quidem debent, qua et uia, & fronte dissimulatione hac utantur. Si-
 quidem eorum dicta, sententiæq; & altius penetrant in animos audī-
 entū, & latius tum dicta, tum responsa significationes extendūt suas,
 alijq; atq; alij diuersis ea modis interpretantur, ut cum Iacobus Cal-
 dora cogitabundus inter deambulandum immurmurasset, Capuam
 Roma quidem minorem at Carthagine maiorem fuisse. Tum unus
 ex ijs qui aderant suspicatus, agitare animo Iacobum Capuæ obsidio-
 nem, confestim id Campanis significauit, quod haud multo post Iacobi
 consilijs incommodi plurimum attulisse constat. Quocirca principibus
 uiris, rerumq; publicarum administratoribus & ubi, & qua uia, et
 apud quos Socratica hæc utantur dissimulatione, etiam atq; etiam con-
 siderandum est. Ferdinandus Alphonfi filius patre mortuo interroga-

tus a familiaribus amicisque, an ararium relictum esset ei a patre abunde amplum? dum illud dissimulanter extenuat, regulos penè omnes, optimatesque civitatum regni ad rebellionem inuitavit. pro tempore tamen ac loco ipsa extenuatio non parum ad auctoritatē, existimationemque. Quia quidem arte Federicus Vrbinas sepe numero magna cum prudentia utebatur, nam nec raro quidem, nec occulto, aliquando etiā in propatulo hosti se imparem dicebat, parietisque suas minores profitebatur, quo uerbis ipsi hosti significatis, imprudētiorem illum, minusque cautum redderet. Quo fit, ut hæc ipsa omnia, ratione metienda sint, arteque temperanda. Quando ratio ea quæ a Peripateticis iure quidē recta dicitur, actiones in utranque partē nostras definit.

Res autem ipsa & docuit, & assiduo docet, non in uoce solum, ac uerbis, uerum etiam in uultu, gestuque ironiam locum ac ius suum retinere, ut cum aliud dicimus, aliud innuimus, aliud uultu, aliud manu significamus. hinc apud Persium,

11 O' Iane a tergo quem nulla ciconia pinxit.

Nam et contemptus, ac derisiones quædam gestu magis ac signis fiunt, & maxima sunt ex parte ironiæ, cum tamen uoce laudem uideantur afferre. Nā et prætereūtes siue ciues, siue peregrinos postque eos blāde familiariterque salutauimus, aut manuum gestu, aut oris irridere consueuimus, ut saluatio ipsa omnino fuerit ironica, ac ridicularia. Quid quod uerba quædam maxime sunt ad ironiam idonea? quale est uerbum Vale, & Viue, aliæque salutandi uoces, indeque inductum est, ut sepe numero ab eruditissimis etiam scriptoribus ea uerba malam dīcantur in partem, ut illud Terentianum, ualeant qui inter nos dissidium uolunt. & Tibullianum illud,

12 O' ualeant syluæ, deficientque canes.

Item apud Virgilium, Viuite syluæ. & apud Valerium Catullum,

13 Cum suis uiuat, ualeatque mæchis.

An non serui interdū, ac nequam et scelerati homines uerbis dictisque fœdis ac contaminatis sibi male dicunt, inuicemque conuiciantur, ac detrahunt? cum ipsa tamen detractio laudationis in se uim habeat, ac speciem congratulationis quasi cuiuspiam.

De ironia igitur, Socraticaque dissimulatione hæctenus. Absoluta est, ut arbitror, de sermone disputatio, communi que oratione, ac familiari, præcipueque pars ea qua requies queritur, relaxatioque a laboribus ac molestiis. E qua quidem explicatione liquido apparet, quæ uitia sint inter colloquendum fugienda, sermonesque domesticos, quæ contra mediocritates complectendæ. Tu uero sic habeto ad honestas uoluptates, re-

DE SERMONE LIB. VI.

laxationesq; a curis, ac negotijs nihil tā conferre, quā sermones il
li conferunt, colloctionesq; quæ de deo habentur, diuinisq; de rebus.
Id quod nuper Petrus Compater moriens declarauit. paulo enim ante
quā animam ageret, multa cum de deo, deq; animorum differuisset
æternitate, sic deniq; ad astantes nos, quos ualere iubebat, conuersus, et
tanquam ultimo in actu constitutus, lingua etiam hebescente dixit, O-
mnes quidem sermones inter notos atq; amicos esse suauissimos, illos
uero multo suauiores quorum materia deus esset. Quocirca nos ipsos
exhortatus prius, post etiam per deum ipsum obtestatus rogabat, uti a-
micitie memores, quoties conueniremus, nostra omnis oratio a deo in-
ciperet, desineretq; in deo.

FINIS.